

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

6.1 บทสรุป

แรงงานนั้นนับเป็นส่วนประกอบที่สำคัญที่สุดในสังคม โดยที่แรงงานที่เป็นปัจจัยทำให้เกิดการผลิตสินค้าเพื่อสนองความต้องการ ดังนั้นวิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาถึงแนวโน้มของกำลังแรงงาน การจ้างงาน และการว่างงานภายใต้สมมุติฐานต่าง ๆ โดยพิจารณาเป็นรายสาขาการผลิต การศึกษา และอาชีพ ซึ่งจะอ้างอิงข้อมูลปี พ.ศ.2527 เป็นปีฐาน และศึกษาแนวโน้มของกำลังแรงงาน การจ้างงาน และการว่างงานในช่วงปี พ.ศ.2528-2544

ผลการศึกษาพบว่า ความต้องการแรงงานของประเทศจะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตลอดช่วงแผน 6 และแผน 7 แต่จะมีอัตราการเพิ่มลดลงในช่วงแผน 8 ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาตามสาขาการผลิต จะพบว่าในสาขาเกษตรกรรมนั้นจะมีอัตราการเพิ่มของความต้องการกำลังแรงงานค่อนข้างต่ำ ในช่วงแผน 6-8 ทั้งนี้เนื่องจากผลจากในช่วงแผน 5 ภาคเกษตรกรรมต้องพบกับภาวะการตกต่ำของอุปสงค์ในตลาดโลก การฟื้นตัวคงเป็นไปได้น้อยมาก รวมทั้งที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมไม่สามารถเพิ่มได้อีกแล้วถ้าไม่เพิ่มผลิตภาพ สาขาขนส่ง คมนาคม และการสื่อสาร สาธารณูปโภค มีแนวโน้มของความต้องการแรงงานเพิ่มขึ้นในช่วงแผน 6,7,8 ทั้งนี้เนื่องจากสาขาการผลิตทั้งสองนี้จำเป็นต้องขยายตัวเพื่อให้อัดคล้องกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในขนาดในขณะเดียวกัน สำหรับสาขาการผลิตอื่น ๆ ก็พอสรุปได้ว่าในระยะยาวแล้วอุปสงค์แรงงานมีแนวโน้มเพิ่มในอัตราที่ลดลง เนื่องจากมีการนำสินค้านำเข้าใช้ทดแทนแรงงาน ซึ่งน่าจะเป็นผลจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่จะทำให้การผลิตเน้นการจ้างแรงงานน้อยลง และเมื่อพิจารณาผลการศึกษาระยะอุปสงค์แรงงานตามสาขา พบว่าอุปสงค์แรงงานสำหรับผู้มีการศึกษาสูงส่วนใหญ่จะเพิ่มขึ้น ในขณะที่ผู้มีการศึกษาดำจะมีแนวโน้มลดลง ทั้งนี้จะเป็นผลจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีจึงทำให้ผู้ผลิตมีความต้องการแรงงานที่มีการศึกษาสูงเข้าตลาดแรงงานมากขึ้น เพื่อรองรับเทคโนโลยีนั้น ๆ นอกจากนี้จะพิจารณาอุปสงค์แรงงานตามการศึกษาแล้ว ในด้านอุปสงค์แรงงานตามอาชีพก็นับว่าสำคัญ พบว่า ในอาชีพวิชาชีพ วิชาการ การบริหารธุรกิจและอาชีพเสมียน จะมีอุปสงค์แรงงานเพิ่มขึ้น โดยที่ใน 3 กลุ่มอาชีพนี้จะรองรับแรงงานที่มีการศึกษาสูง ส่วนอาชีพอื่น ๆ ก็มีแนวโน้มที่จะรองรับแรงงานได้เพิ่มขึ้น ยกเว้นในอาชีพการเกษตรจะเพิ่มในอัตราที่ค่อนข้างน้อย ทั้งนี้เนื่องจาก

การจากลุ่มตัวในการรองรับแรงงาน อาจเป็นด้วยข้อจำกัดด้านทรัพยากรธรรมชาติที่เคยเอื้ออำนวยให้การผลิตลดลง ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงอาชีพของเกษตรกร

ในการประมาณการด้านอุปทานแรงงาน จากการศึกษาพบว่า อุปทานแรงงานในอนาคตมีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลง แต่เมื่อพิจารณาตามการศึกษาจะเห็นว่ากำลังแรงงานที่มีการศึกษาในระดับประถมศึกษาและต่ำกว่าประถมศึกษาจะลดลง ในขณะที่กำลังแรงงานในระดับมัธยมศึกษาจะเพิ่มขึ้น รวมทั้งอุดมศึกษาและอาชีวศึกษาก็จะเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม อันนำไปสู่ความต้องการของประชาชนในการขยายการศึกษาให้สูงขึ้น ผนวกกับนโยบายการขยายการศึกษาของรัฐก็เป็นผลด้วยส่วนหนึ่ง แต่ด้านอุปทานของผู้มีการศึกษาก็หดครุมีแนวโน้มลดลง เนื่องจากในอดีตมีการขยายการผลิตแรงงานที่มีการศึกษาระดับนี้มากเกินไป การทำงานไม่ได้รวมทั้งนโยบายจำกัดการขยายตัวของศึกษาระดับนี้ของรัฐ อาจทำให้ผู้ที่ต้องการเข้าสู่วัยศึกษานี้ลดน้อยลงในอนาคต

เมื่อพิจารณาการว่างงานจะพบว่า อัตราการเพิ่มของอุปทานแรงงานจะสูงกว่าอุปสงค์แรงงาน ดังนั้นผลการศึกษาพบว่า แรงงานในประเทศจะว่างงานเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยจะกระจายอยู่ทุกระดับการศึกษาในจำนวนที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ แต่ผลการศึกษาทั้งหมดนี้เป็นเพียงกรณีฐาน ซึ่งค่าพารามิเตอร์และตัวแปรถูกกำหนดจากภายนอก ดังนั้นในการศึกษาวิธานนี้ จะเพิ่มกรณีเฉพาะขึ้นเพื่อทดลองปรับค่าพารามิเตอร์แล้ว จะมีผลต่อการประมาณการอุปสงค์แรงงานและความไม่สมดุลของอุปสงค์และอุปทานแรงงานอย่างไร โดยการแบ่งออกเป็น 3 กรณีคือ

1. กรณีปรับอัตราการเจริญเติบโตในแต่ละสาขาการผลิตด้วยอัตราเดียวกัน และดูผล ทั้งนี้ได้กำหนดให้ทุกสาขาการผลิตมีอัตราการเจริญเติบโตเพิ่มขึ้น ยกเว้นสาขาการเกษตรและบริหารราชการแผ่นดิน ผลการศึกษานี้พบว่า มีอัตราการว่างงานเพิ่มสูงขึ้นมาก โดยเฉพาะในสาขาอาชีพการเกษตรและบริหารราชการแผ่นดิน ซึ่งมีผลให้ผู้อยู่ในกำลังแรงงานตามระดับการศึกษาต่าง ๆ มีอัตราการว่างงานสูงขึ้น ยกเว้นระดับอาชีวะ

2. กรณีปรับอัตราการเจริญเติบโตตามแนวทางที่ผู้ศึกษาคิดว่าน่าจะทำให้เกิดผลดีต่อปัญหาความไม่สมดุลของอุปสงค์และอุปทานแรงงาน ก็จะพบว่า มีอัตราการว่างงานที่ลดลงกว่าในกรณีแรกและกรณีฐาน ทั้งนี้แนวทางที่ให้ความสนใจในการแก้ปัญหาการว่างงานคือให้การส่งเสริมการเจริญเติบโตทั้งในสาขาอุตสาหกรรม และ

การเกษตรควบคู่กันไป โดยที่เราไม่สามารถพัฒนาอุตสาหกรรมได้ในช่วงเวลาอันสั้น โดยที่หลงลืมการพัฒนาสาขาเกษตร ซึ่งเปรียบเสมือนแหล่งดูดซับแรงงานส่วนเกินที่ ๑ อยู่มาก

3. กรณีที่พิจารณาเฉพาะศักยภาพของผลผลิตเมื่อกำหนดอัตราการผลิตเพิ่มและระดับของอุปทานแรงงานมาที่ เพื่อศึกษาว่า ณ ระดับการจ้างงานเต็มที่และระดับศักยภาพของผลผลิตในอนาคต (Potential Output) เป็นเช่นใด

กรณีนี้เราพบว่าศักยภาพของการจ้างงานเต็มโดยอยู่ในพิสัยที่สูง และน่าจะเป็นการยากยิ่งที่จะหาข้อเป้าหมายของการจ้างงานเต็มโดยรายสาขาการผลิตให้สำเร็จได้จริง ถ้าหากรัฐบาลไม่สามารถเพิ่มการส่งออก การพัฒนาอุตสาหกรรม การเพิ่มประสิทธิภาพของแรงงานตัวเลขการพยากรณ์ศักยภาพการจ้างงานเต็มโดยในอนาคตของสาขาการผลิตอุตสาหกรรมเบาและอุตสาหกรรมหนักค่อนข้างใหญ่ จึงคาดว่าในสองอุตสาหกรรมนี้ รัฐคงต้องทุ่มทุนการพัฒนาโดยระลึกเสมอถึงความเชื่อมโยงที่ก่อให้เกิดการจ้างงาน แทนที่จะเน้นเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว อย่างไรก็ตาม อุตสาหกรรมทั้ง เบาและหนักโดยพื้นฐานมีลักษณะที่เน้นทุนมากกว่าแรงงาน การที่ประเทศจะเลือกสายการพัฒนาอุตสาหกรรมหนักต่อไป ประเทศอาจต้องพบกับปัญหา ด้านผลิตภาพของแรงงาน จำนวนคนพร้อมที่จะทำงานในอุตสาหกรรมเบา และหนัก เนื่องจากระบบการศึกษาในอนาคตจะเน้นไปที่การผลิต ผู้ที่จบอาชีวะ ช่าง และ วิศวกรมากขึ้น ดังนั้นการเพิ่มขึ้นของอุปทานของแรงงานตามสาขาการศึกษานี้ต้องได้รับการจัดสรรงานให้สอดคล้องกับศักยภาพในอนาคตตามศักยภาพที่ทำการพยากรณ์ไว้

6.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพบว่า ปัญหาการว่างงานของประเทศไทยจะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยมีสาเหตุหลายประการ นับแต่การเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของประชากรไทยในอดีต เป็นผลทำให้กำลังแรงงานโดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบทเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ประกอบกับความยากจนและแห้งแล้ง รวมทั้งขีดจำกัดของเนื้อที่เพาะปลูกใหม่ ๆ ผลิตภาพของภาคเกษตรที่ค่อนข้างจะคงที่ ทำให้ลดความสามารถของภาคเกษตรในการดูดซับกำลังแรงงาน ระดับรายได้ภาคเกษตรคงที่หรือลดลงเป็นแรงผลักดันทำให้มีการย้ายถิ่นแรงงานจากชนบทสู่เมือง เพื่อแสวงหางานทำ นอกจากนี้ยังเนื่องจากสาเหตุ ความไม่สอดคล้องกันระหว่างกำลังแรงงานที่มีอยู่กับความต้องการของตลาดแรงงาน

(เงื่อนไขด้านการศึกษา ประสบการณ์ ความสามารถพิเศษ และคุณภาพแรงงาน) การนำเครื่องจักรทันสมัยทดแทนแรงงาน การนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในกระบวนการผลิต ท้ายที่สุดการจ้างงานในภาคอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นไม่มากนัก และอีกทั้งในภาครัฐบาลเองก็มีขีดจำกัดในการรับคนเข้าทำงาน โดยมีนโยบายเพิ่มประมาณร้อยละ 2 ต่อปี โดยภาครัฐบาลนับได้ว่าเป็นนายจ้างรายใหญ่ของผู้จบการศึกษาระดับกลางและสูง ท้ายที่สุดมีการว่างงานมากขึ้น ส่วนภาวะเศรษฐกิจของโลกและประเทศที่พัฒนา ท้ายที่สุดอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศช้าลง การลดการผลิตหรือหยุดการผลิต หรือเลิกกิจการเพราะขาดทุนจะมีผลต่อการจ้างงานทั้งสิ้น ดังนั้น ในการแก้ปัญหาการว่างงานที่น่าจะมีประสิทธิผลนั้น ควรที่จะต้องดำเนินการทั้งทางด้านอุปทานและอุปสงค์แรงงาน เพราะมีส่วนสัมพันธ์หรือมีผลกระทบต่อโดยตรงกับปัญหาการว่างงาน ทั้งนี้ในการดำเนินการทางด้านอุปทานแรงงานที่สำคัญมี ดังนี้

1. ดำเนินการและส่งเสริมให้มีการผลิตและพัฒนากำลังคนตามระดับ และประเภทวิชาที่ต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานทั้งภายในและภายนอกประเทศ คือ ภายในประเทศในส่วนที่ตลาดแรงงานมีความขาดแคลนอยู่แล้ว เช่น บุคลากรทางการแพทย์ และในส่วนที่ตลาดแรงงานต้องการเพิ่มขึ้น เนื่องจากการพัฒนากิจกรรมประเภทใหม่ เช่น การพัฒนาที่ต่อเนื่องจากโครงการแก๊สธรรมชาติ เป็นต้น และภายนอกประเทศ สำหรับแรงงานประเภทฝีมือและกึ่งฝีมือ เช่น ช่างไม้ ช่างปูน และช่างเชื่อม เป็นต้น

2. ในการผลิตกำลังคนระดับสูง ถึงแม้จะมีแรงกดดันทั้งทางด้านสังคมและการเมือง ในอันที่จะผลักดันให้มีการขยายการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ แต่ก็ควรมีการวางแผนจำกัดการผลิตกำลังคนบางสาขาวิชาที่กำลังประสบปัญหาการหางานทำลำบากอยู่ขณะนี้ เช่น สาขาสังคมศาสตร์ นิติศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ เป็นต้น

3. ควรมีการส่งเสริมให้การศึกษา หรือฝึกอบรมในวิชาชีพที่ตลาดแรงงานและระบบเศรษฐกิจมีความต้องการ โดยเน้นทักษะที่สามารถปฏิบัติงานได้จริง

สำหรับการจัดการทางด้านอุปสงค์แรงงาน ต้องยอมรับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการแก้ไขปัญหาการว่างงาน การดำเนินการตามนโยบายทางเศรษฐกิจโดยส่วนรวมและรายสาขาการผลิตได้มีผลอย่างมากต่อการมีงานทำแก่ประชากร

ส่วนใหญ่นองประเทศ แต่ก็ยังไม่เป็นการเพียงพอ จำเป็นจะต้องมีแผนงานและโครงการสร้างงานโดยเฉพาะควบคู่กันไป โดยจะเน้นการสร้างงานและการแก้ไขปัญหาการว่างงานในชนบท การว่างงานของผู้มีความรู้และการส่งเสริมการจ้างงานตนเอง ตลอดจนส่งเสริมให้มีการเลือกประกอบอาชีพอิสระมากขึ้น

งานกาหนดนโยบายแผนงานและมาตรการส่งเสริมการจ้างงานนี้
รัฐบาลอาจจะดำเนินการดังนี้

1. งานสาขาการเกษตร แล้วควรรักษาการสนับสนุนและผลักดันให้เกิดการค้นคว้า วิจัยเกี่ยวกับโครงการและเทคโนโลยีประเภทที่ใช้แรงงานมาก โดยเฉพาะงานการผลิตและการนำเข้าสู่สินค้าประเภททุนที่มุ่งประหยัดแรงงานในด้านกาเพาะปลูกและเก็บเกี่ยว จะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ

ส่วนงานสาขานอกภาคเกษตรนั้น งานการส่งเสริมการลงทุนใหม่ และอุตสาหกรรมที่มีอยู่แล้ว ควรพิจารณาลดสิทธิประโยชน์และสิ่งจูงใจที่มีส่วนทำให้มีการใช้เครื่องจักรในสัดส่วนที่สูง ซึ่งจะมีผลทำให้มีการปรับปรุงขบวนการผลิตที่ใช้แรงงานเป็นสัดส่วนสูงขึ้นกว่าที่เป็นมาในอดีต ในขณะเดียวกัน ควรพิจารณาให้สิทธิประโยชน์และสิ่งจูงใจแก่อุตสาหกรรมที่มีการใช้แรงงานเป็นสัดส่วนสูงอีกส่วนหนึ่งด้วย นอกจากนี้ควรส่งเสริมและดำเนินการต่าง ๆ เพื่อให้อุตสาหกรรมกระจายออกไปสู่ส่วนภูมิภาค และชนบทให้ได้ผลอย่างจริงจัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุตสาหกรรมเกษตร (Agro-Industries) และอุตสาหกรรมขนาดย่อมที่มีความเหมาะสมกับท้องที่ ทั้งนี้ งานการส่งเสริมอาจรวมถึงสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ทั้งหมดหรือบางส่วน เช่น การให้ความช่วยเหลือด้านวิชาการ การสนับสนุนด้านเงินทุน การจัดให้มีวัตถุดิบอย่างเพียงพอ การลดภาษี การลดค่าขนส่งสินค้าสำเร็จรูป หรือกึ่งสำเร็จรูปที่ผลิตในภูมิภาค แต่ต้องอยู่ภายใต้ข้อสันนิษฐานว่าอุตสาหกรรมที่ส่งเสริมเหล่านี้ต้องอยู่รอดได้ด้วยตนเองในระยะยาว

2. สนับสนุนการประกอบอาชีพนอกการเกษตรในชนบท ซึ่งนับว่ามีความสำคัญมาก ได้แก่ การประกอบอาชีพนอกการเกษตรภายในชนบทนั่นเอง หรือในตัวเมืองอีกก็ ๆ ที่สามารถเดินทางเข้าไป เย็นกลับได้ งานดังกล่าวมีอาทิ การรับจ้างงานจากในเมืองนั้น ๆ หรือแม้แต่จากส่วนกลาง เช่น งานเย็บเสื้อผ้า เย็บกระเปาะเพชรพลอย งานประกอบของเด็กลเล่น เป็นต้น งานเหล่านี้ควรได้รับการส่งเสริมควบคู่ไปกับการส่งเสริมอุตสาหกรรมการเกษตร

3. นอกจากนี้ควรมีการดำเนินมาตรการ และโครงการเสริม เพื่อให้เกิดการสร้างงานมากขึ้น ทั้งนี้เป็นการชั่วคราวและถาวร ทั้งที่ดำเนินการโดยรัฐและเอกชน หรือร่วมกัน มาตรการเหล่านี้ได้แก่ การส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ การส่งเสริมการไปทำงานต่างประเทศ เป็นต้น

สำหรับการส่งเสริมการประกอบอาชีพส่วนตัว ควรมีการปรับปรุงขั้นตอน กฎ หรือระเบียบต่าง ๆ รวมทั้งการลดหย่อนข้อบังคับมาตรการ หรือภาษี นับเป็นสิ่งที่น่าจะพิจารณาสนับสนุน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่ภาวะเศรษฐกิจชะงักงัน เช่น ปัจจุบันนี้ เพื่อเอื้ออำนวย จูงใจ และยึดหยุ่น ให้แก่ผู้ที่ประกอบอาชีพส่วนตัวที่ยังคงจ้างงานตนเอง และสร้างงานให้กับผู้อื่น หรือผู้ที่กำลังมีความคิดที่จะหางานโดยจ้างงานตนเองต่อไป นอกจากนี้ยังควรมีการฝึกอบรม ตลอดจนการรณรงค์เปลี่ยนค่านิยมและทัศนคติให้หันมาประกอบอาชีพส่วนตัว

เช่นเดียวกัน สำหรับการส่งเสริมการไปทำงานต่างประเทศ เพื่อส่งเสริมให้แรงงานไทยที่มีเกินความต้องการภายในประเทศมีงานทำนั้น รัฐก็ควรเข้าดำเนินการแก้ไขปัญหาดัง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการไปทำงานในต่างประเทศของแรงงานไทย ให้เป็นที่เรียบร้อย และเป็นประโยชน์แก่ทุกฝ่ายโดยส่วนรวมมากที่สุด รวมถึงการส่งเสริมบทบาทของเอกชนควบคู่ไปกับหน่วยงานของรัฐอย่างเหมาะสม ในการจัดส่งแรงงานไปทำงานยังต่างประเทศ

4. สาขาบริการ จัดเป็นสาขาที่มีคู่ทางการสร้างงานสูงสาขาหนึ่ง ซึ่งในอดีตนั้น สาขานี้จะได้รับความสนใจน้อยกว่าอุตสาหกรรม หรือเกษตรกรรม ในอนาคตสาขาบริการน่าจะมียุทธศาสตร์สำคัญมากขึ้น และสาขาที่น่าสนใจในด้านการจ้างงาน คือการท่องเที่ยวภายในประเทศ และการรับเหมาก่อสร้าง

สำหรับเรื่องการท่องเที่ยวในนั้น รัฐบาลให้ได้รับการสนับสนุนดีอยู่แล้ว แต่ควรมีการส่งเสริมให้การท่องเที่ยวภายในประเทศขยายตัวมากขึ้น โดยเฉพาะช่วงฤดูฝน ซึ่งนักท่องเที่ยวจะไม่นิยมท่องเที่ยวในฤดูฝน อันจะช่วยแก้ปัญหาการผันแปรการจ้างงานในสาขานี้ และสาขาที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวได้ วิธีดังกล่าว เช่น การจัดเทศกาลงานประจำปีให้มากขึ้น ในช่วงที่ปกติมีนักท่องเที่ยวน้อย หรือบริการส่วนลดต่าง ๆ ในช่วงที่นักท่องเที่ยวมีน้อย เป็นต้น

สำหรับตลาดการค้าก่อสร้าง โดยเฉพาะการขยายตัวสู่ต่างประเทศนั้น รัฐบาลจะส่งเสริมการจ้างงานในสาขานี้ เพื่อให้ผู้รับเหมาไทย และคนงานไทยได้มีงานทำ รวมทั้งได้เรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ ๆ จากต่างประเทศเพิ่มขึ้น รัฐบาลอาจให้การสนับสนุนให้มีการลดหย่อนภาษีแก่ผู้รับเหมาต่างประเทศที่มีการร่วมลงทุนกับผู้รับเหมาไทย โดยเน้นให้มีการสอนเทคโนโลยีใหม่ ๆ ให้แก่ผู้รับเหมาไทย และจะต้องมีการควบคุมให้มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีจริง ๆ อันจะก่อให้เกิดผลดีแก่ผู้รับเหมาไทยในอนาคตที่จะสามารถแข่งขันกับต่างประเทศได้มากขึ้น

นอกจากสาขาบริการย่อยทั้งสองข้างต้นแล้ว ในอนาคตน่าจะมีการพิจารณาส่งเสริมสาขาอื่น ๆ ซึ่งมีผลิตภาพสูงกว่าร่วมด้วย เช่น ทางด้านธนาคาร การค้า และการบริการเกี่ยวกับการส่งออก เป็นต้น

5. การแข่งขันจากต่างประเทศ และการเพิ่มความคุ้มครองอุตสาหกรรมของตนเองในประเทศพัฒนาแล้ว ซึ่งนำไปสู่การกีดกันสินค้านำเข้าจากประเทศกำลังพัฒนา จะทำให้อุตสาหกรรมไทยประสบความลำบากในการส่งสินค้าออก ดังนั้นการจ้างงานในสาขาสินค้าออก อาจจะไม่เพิ่มได้ไม่มากเท่าที่ควร เพื่อจะให้อุตสาหกรรมแข่งขันกับต่างประเทศ และเพื่อป้องกันไม่ให้อัตราค่าจ้างจริงลดลงในช่วงแผน 6 จะต้องให้ความสำคัญกับมาตรการเพื่อผลิตภาพของคนงานอย่างจริงจัง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย